

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1920 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om iakttagande av viss
angiven grundsats vid utredning rörande revision av
gällande bestämmelser om skatteköp.*

Närvarande: herrar von Sneidern, von Sydow, Hult*, Carl E. Svensson, Westman, Boberg, Linder, S. Hansson, Sigfrid*, Magnusson i Kalmar*, Andersson i Knäppinge, Karlsson i Gasabäck*, Carlsson i Frosterud, Hage, Karlsson i Nynäshamn och Magnusson i Skövde*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 154, som behandlats av andra lagutskottet, har herr *Wohlin* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den ifrågasatta eller påbörjade utredningen rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp den grundsatsen måtte följas, att personer, vilka själva bruka och bebo jordbruksfastighet, måtte erhålla rätt att enligt förut gällande bestämmelser till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark.

Till stöd för berörda hemställan har motionären åberopat en av honom jämte herrar Ivar Pettersson och Olsson i Kullenbergstorp avgiven reservation mot första särskilda utskottets vid 1919 års urtima riksdag utlåtande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts till nämnda riksdag avlåtna proposition nr 11 angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp.

Särskilda utskottets utlåtande var av följande lydelse:

»På de skäl, som chefen för finansdepartementet till ovannämnda,

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 9 saml. 2 avd. 10 häft. (Nr 15—17.) 1

i propositionen åberopade statsrådsprotokoll anført, finner utskottet angeläget, att en allmän revision av bestämmelserna angående skatteköp kommer till stånd. Syftet bör härvid enligt utskottets mening vara i första hand att, sedan de rättsförhållanden, som beröras av dessa bestämmelser, blivit utredda, på grundval härav ett förslag uppgöres, varigenom ordning och reda införes i hithörande, för närvarande bristfälligt reglerade förhållanden. Särskilt vill utskottet framhålla önskvärdheten av att vid utarbetandet av ett sådant förslag tages under omprövning, huruvida icke åboar, vilka själva bruka sin jord, eller med dem likställda kunna bibehållas vid lämpligt anordnad lösningsrätt till inägojord samt att jämväl tillses, att deras husbehov av skog kan tillgodoses.

Vidare delar utskottet departementschefens uppfattning därom, att, i avbidan på utredningens resultat, ett provisoriskt förbud av skatteköp måste meddelas, om icke utredningens resultat skall äventyras. Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida icke sådant undantag från förbudet borde stadgas, varigenom åt Kungl. Maj:t inrymdes befogenhet att i särskilda fall bereda möjlighet till skatteköp för åboar, som själva bruka sin jord. Utskottet har emellertid ansett ett sådant föregripande av den avsedda utredningen, som en dylik anordning skulle i sin mån innebära, icke vara påkallad, då förbudet är provisoriskt och avsett att gälla endast under tiden för utredningen.

Då utskottet följaktligen går att tillstyrka bifall till den föreliggande propositionen, vill utskottet med avseende å den förestående utredningen, under erinran om de viktiga enskilda intressen, som av hithörande bestämmelser beröras, uttala den förhoppningen, att utredningen måtte bedrivas med all den skyndsamhet som förhållandena medgiva.

I anslutning till vad föredragande departementschefen anført vill utskottet erinra, att den föreliggande propositionen icke har avseende å skatteomföring av krononybyggen i de norrländska länen, som alltså bör fortfarande få äga rum enligt gällande bestämmelser. Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte, med bifall Kungl. Maj:ts förevarande proposition, besluta, att, i avbidan på utredning och förslag rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, tillsvidare och intill dess annorlunda kan varda beslutat, skatteköp i andra fall, än såvitt angår de Halländska kyrkornas hemman, Danviks hospitals hemman, Visingö skolegodshemman samt rekognitionsskogs- och därmed likställda hemman, icke skall äga rum.»

Vad utskottet sålunda hemställt blev av riksdagen bifallet.

I reservationen anförde herr Wohlin och hans medreservanter följande:

»Gällande författningar om skatteköp äga visserligen icke karaktär av civilrättsligt bindande avtal mellan kronan och vederbörande åboar och konstituera än mindre någon i grundlag befastad rätt till sådana köp. Rätten att till skatte lösa under stadgad åborätt innehavda kronohemman och kronolägenheter har emellertid sedan tvåhundra år tillbaka av bondeallmogen betraktats som en av dess största förmåner, varom bland annat vittnar, att densamma i samband med 1789 års förenings- och säkerhetsakt fick privilegienatur.

Frånsett de jordbrukspolitiska synpunkterna, som beträffande de jordbruksfastigheter, vilka ännu kunna till skatte lösas, alltjämt i våra dagar äga någon betydelse, tala sålunda synnerligen starka billighetsskäl för att åboar, som bruka sådana fastigheter, bibehållas vid samma rätt som tiotusentals av med dem likställda åboar åtnjutit i förfluten tid. Dessa billighetsskäl äro så mycket mera vägande, som dels lagfart och därefter understundom jämväl inteckning beträffande ifrågakommande fastigheter icke sällan, med förbiseende av krononaturen, beviljats och dels uraktlåtenheten att göra ansökan om skatteköp ofta berott på att åboarna förvärvat sin rätt genom arv och icke kommit sig för att göra ansökan om skatteköp.

Enligt vår uppfattning vinnas icke genom ett bifall till utskottsmajoritetens förslag tillfredsställande garantier för att billighetssynpunkterna i fråga bliva vederbörligen beaktade. Den utredning rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, som av utskottsmajoriteten förutsättes, skulle nämligen, förutom utredningar av ifrågakommande kronofastigheters läge och arealer av särskilda ägoslag, de sittande åboarnas författningssenliga rätt till fastigheter m. m., jämväl omfatta, huruvida de enskildes lösningsrätt bör i nuvarande eller reviderad form fortbestå eller ersättas med andra regler för rättsförhållandets ordnande. Då utskottet framhåller »önskvärdheten» av att vid utarbetandet av förslag i ämnet »tages under omprövning, huruvida icke åboar, vilka själva bruka sin jord, eller med dem likställda kunna bibehållas vid lämpligt anordnad lösningsrätt till inägojord», så lämnas härmed öppet, om skattemannarätten bör fortbestå eller utbytas mot helt andra upplåtelseformer, såsom t. ex. tryggad besittningsrätt i en eller annan form. Vi anse emellertid obilligt, att det lilla antalet ännu återstående jordbrukare av nu omberört slag göres till föremål för experiment med sådana nya upplåtelseformer. Riksdagen borde fastmera, enligt vårt förmenande, i den mån åboarna

själva bruka fastigheterna samt fråga är om inrösningsjord och för jordbrukets bestånd nödig skogs- och hagmark, uttryckligen hava uttalat, att sådana åboar böra bibehållas vid deras nuvarande rätt.

Däremot synes det oss vara riktigt, att möjligheten till sådana missbruk av skatteköpsrätten omedelbart undanröjes, som äro den egentliga anledningen till den kungl. propositionen och som bestå i att personer kunna mot ringa skatteköpsskilling under äganderätt förvärva skogsområden, vilka hava ett betydande värde och vilka ej äro för något jordbruks vidmakthållande nödvändiga. För att dylika missbruk må kunna förebyggas, erfordras, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, en revision av gällande bestämmelser om skatteköp ävensom ett av statsmakterna fattat beslut om att, i avbidan på resultatet av denna revision, skatteköp i andra än i vissa angivna fall icke skall äga rum.

En viss begränsning i tiden av den föreslagna suspensionen synes oss emellertid skäligen böra göras.

Ehuru vi helst önskat, att riksdagen hade gjort ett uttalande i ovan angiven riktning, få vi, då förslag härom torde möta formella hinder, inskränka oss till att såsom vår mening uttala, att oavsett de förändrade stadganden i det nu omberörda ämnet, som i övrigt kunna finnas erfordrerliga, kronoåboar, med undantag av bolag eller föreningar, vilka enligt nuvarande bestämmelser äro berättigade till skatteköp, böra bibehållas vid rätten att, i huvudsak enligt nu gällande grunder, till skatte lösa av åborna i fråga eller deras närmaste skyldemän brukad inrösningsjord ävensom skogs- eller hagmark, som kan finnas för deras jordbruks vidmakthållande nödig.

Med återopande av den förestående motiveringen få vi hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition med den inskränkning, att suspensionen allenast måtte gälla intill den 1 maj 1921.»

Utskottet.

Av ovanstående redogörelse framgår, att mellan utskottsmajoriteten och reservanterna i första särskilda utskottet vid 1919 års urtima riksdag en meningsskiljaktighet förelegat i så måtto, att majoriteten ansåg olämpligt att från början binda utredningen vid bestämda direktiv av föreslagen eller annan art, medan minoriteten förordade ett sådant direktiv. Riksdagen delade majoritetens uppfattning, vilken även andra lagutskottet nu omfattar. Utskottet har dessutom inhämtat, att vid förarbetena till den begärda utredningen särskild uppmärksamhet har ägnats den särställning, som enligt riksdagens uttalade önskan bör tillkomma åboar, som själva bruka sin jord, eller med dem likställda.

Utskottet får således hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 mars 1920.

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL von SNEIDERN.

Reservation

av herr *Westman*, som anført følgende:

»Den föreliggande motionen avser att till riksdagens prövning framföra en mening, som vid föregående års urtima riksdag uttalades i en till första särskilda utskottets utlåtande nr 4 fogad reservation, ehuru reservationerna av formella skäl voro förhindrade att framlägga densamma i form av ett yrkande.

Det beslut, som vid senaste urtima riksdag fattades därom, att, i avbidan på utredning och förslag rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, tillsvidare skatteköp icke skola äga rum, förutom i vissa lokalt angivna fall, avsåg att göra slut på vissa missbruk av skatteköpsrätten. Till sådana missbruk kan emellertid icke anses höra, att personer, vilka själva bruka och bebo jordbruksfastighet, enligt förut gällande bestämmelser, till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark. Även för sådana personer har emellertid skatteköpsrätten tillsvidare upphävts, och vid den beslutade utredningen skall i fråga om dem tagas under omprövning, huruvida den för dem förut gällande rätten att förvärva äganderätt skall ersättas med en rätt att i stället erhålla en rätt av svagare innehåll, en besittningsrätt.

Då enligt min mening anledning icke förefinnes att sätta dessa åboar i ett sämre läge än förut eller ens hålla dem i ett tillstånd av ovisshet, har jag ansett mig böra inom utskottet yrka, att utskottets hemställan måtte erhålla följande lydelse:

att riksdagen med bifall till hr Wohllins i första kammaren väckta motion nr 154 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den ifrågasatta eller påbörjade utredningen rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp den grundsatsen måtte följas, att personer, vilka själva bruka och bebo jordbruksfastighet, måtte erhålla rätt att enligt förut gällande bestämmelser till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark.»
